

THE INTERRELATIONSHIP BETWEEN SOCIALIZATION AND DESOCIALIZATION PROCESSES IN THE INFORMATION SPACE

Abdugaffor Mirzaev

Researcher

Fergana state university

E-mail: abdugaffor@gmail.com

Fergana, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: information space, socialization, desocialization, digital society, communication, social relations, information technologies, media literacy.

Received: 25.06.26

Accepted: 26.06.26

Published: 27.06.26

Abstract: This article analyzes the interrelationship between the processes of socialization and desocialization in the information space from a socio-philosophical perspective. It substantiates that the development of information and communication technologies, while expanding opportunities for an individual's integration into society, may also contribute to distancing individuals from real social relations. The study highlights the impact of the information space on personality development, communicative relations, and social activity.

AXBOROT MAKONIDA IJTIMOIYLASHUV VA DESOTSIALASHUV JARAYONLARINING O'ZARO ALOQASI

Abdugaffor Mirzayev

Mustaqil izlanuvchi

Farg'ona davlat universiteti

E-mail: abdugaffor@gmail.com

Farg'ona, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: axborot makoni, ijtimoiylashuv, desotsialashuv, raqamli jamiyat, kommunikatsiya, ijtimoiy munosabatlar, axborot texnologiyalari, media savodxonlik.

Annotatsiya: Mazkur maqolada axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsialashuv jarayonlarining o'zaro aloqasi ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi shaxsning jamiyatga integratsiyalashuv imkoniyatlarini

kengaytirishi bilan birga, uning real ijtimoiy munosabatlardan uzoqlashishiga ham sabab bo'lishi mumkinligi asoslab beriladi. Tadqiqotda axborot makonining shaxs rivojlanishi, kommunikativ munosabatlari va ijtimoiy faolligiga ta'siri yoritilgan.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПРОЦЕССОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ И ДЕСОЦИАЛИЗАЦИИ В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Абдугаффор Мирзаев

Самостоятельный соискатель

Ферганский государственный университет

Узбекистан

E-mail: abdugaffor@gmail.com

Фергана, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: информационное пространство, социализация, десоциализация, цифровое общество, коммуникация, социальные отношения, информационные технологии, медиаграмотность.

Аннотация: В данной статье с социально-философской точки зрения анализируется взаимосвязь процессов социализации и десоциализации в информационном пространстве. Обосновывается, что развитие информационно-коммуникационных технологий, с одной стороны, расширяет возможности интеграции личности в общество, а с другой стороны, может способствовать её отдалению от реальных социальных отношений. В исследовании раскрывается влияние информационного пространства на развитие личности, коммуникативные отношения и социальную активность человека.

Kirish. XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichi – axborotlashgan jamiyatning shakllanishiga olib keldi. Internet tarmoqlari, ijtimoiy media platformalari, sun'iy intellekt tizimlari, raqamli kommunikatsiya vositalari va mobil texnologiyalarning keng tarqalishi natijasida global axborot makoni vujudga keldi. Bugungi kunda axborot makoni nafaqat ma'lumotlar almashinuvi muhiti, balki shaxsning dunyoqarashi, qadriyatlari, ijtimoiy munosabatlari va hayot tarzini shakllantiruvchi murakkab ijtimoiy-madaniy tizim sifatida namoyon bo'lmoqda.

Axborot makonining kengayishi insonning ijtimoiylashuv jarayoniga yangi imkoniyatlar yaratib berdi. Shaxs turli ijtimoiy guruhlar, madaniyatlar va kommunikativ tarmoqlar bilan tezkor

aloqaga kirishish imkoniyatiga ega bo'ldi. Raqamli texnologiyalar orqali bilim olish, kasbiy malakani oshirish, fuqarolik faolligini rivojlantirish va ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirish imkoniyatlari sezilarli darajada kengaydi. Shu ma'noda axborot makoni zamonaviy insonning ijtimoiylashuv maydoniga aylanib, uning jamiyatga moslashuvi va integratsiyalashuviga xizmat qilmoqda.

Biroq axborotlashuv jarayonlari faqat ijtimoiylashuvning kuchayishiga olib kelmayapti. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli kommunikatsiyaning ustuvorligi, virtual munosabatlarning kengayishi, axborot oqimlarining haddan tashqari ko'payishi hamda real ijtimoiy aloqalarning qisqarishi ayrim hollarda desotsiallasuv jarayonlarini ham yuzaga keltirmoqda. Shaxsning jamiyatdan, an'anaviy ijtimoiy institutlardan va barqaror ijtimoiy munosabatlardan uzoqlashishi zamonaviy axborot makonining murakkab oqibatlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ijtimoiylashuv jamiyat tomonidan e'tirof etilgan me'yorlar, qadriyatlar, bilimlar va xulq-atvor namunalarining shaxs tomonidan o'zlashtirilishi jarayoni sifatida talqin qilinadi. Mazkur jarayon insonning jamiyat hayotiga moslashuvi, ijtimoiy tajriba orttirishi va muayyan ijtimoiy rollarni bajarishini ta'minlaydi. Desotsiallasuv esa aksincha, shaxsning mavjud ijtimoiy me'yorlar, qadriyatlar va munosabatlar tizimidan uzoqlashishi yoki ulardan voz kechishi bilan tavsiflanadi. Axborot makoni sharoitida ushbu ikki jarayon bir vaqtning o'zida va o'zaro bog'liq holda kechmoqda.

Zamonaviy tadqiqotchilar axborot makonini shaxs ijtimoiylashuvining yangi instituti sifatida baholaydilar. M.Kastelsning tarmoq jamiyati nazariyasiga ko'ra, zamonaviy ijtimoiy munosabatlar tobora ko'proq axborot tarmoqlari orqali shakllanmoqda va insonning jamiyatdagi o'rnini uning ushbu tarmoqlardagi faolligi bilan belgilanmoqda. Shu bilan birga, Sh.Turkl, Z.Bauman va J.Bodriyar kabi olimlar virtual kommunikatsiyaning kuchayishi, ijtimoiy munosabatlarning yuzakilashuvi hamda raqamli identiklikning shakllanishi natijasida insonning real ijtimoiy muhitdan begonalashuvi kuchayib borayotganligini ta'kidlaydilar.

Ayniqsa, yoshlar orasida ijtimoiylashuv va desotsiallasuvning yangi shakllari kuzatilmoqda. Bir tomondan, internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning bilim olish, dunyoqarashini kengaytirish va global kommunikatsiyaga kirishish imkoniyatlarini oshirmoqda. Ikkinchi tomondan esa, virtual makonga haddan tashqari bog'liqlik, ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik, yuzma-yuz muloqotning qisqarishi hamda individualizmning kuchayishi desotsiallasuv xavfini kuchaytirishi mumkin. Natijada shaxsning ijtimoiy tajribasi va jamiyat bilan aloqalari yangi mazmun kasb etmoqda.

Axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiialashuv jarayonlari o'rtasidagi dialektik bog'liqlikni o'rganish zamonaviy ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlarning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki ushbu jarayonlar insonning identikligi, ijtimoiy faolligi, ma'naviy qadriyatlar va fuqarolik pozitsiyasining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, ular jamiyatning madaniy barqarorligi, ijtimoiy birdamligi va ma'naviy rivojlanish istiqbollarini belgilovchi muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqotning usullari. Mazkur tadqiqotning metodologik asosini ijtimoiy-falsafiy bilishning umumilmiy va maxsus metodlari tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida axborot makonida kechayotgan ijtimoiylashuv va desotsiialashuv jarayonlarining mohiyati, ularning o'zaro aloqadorligi hamda shaxs rivojlanishiga ta'siri kompleks yondashuv asosida tahlil qilindi. Tadqiqotda, avvalo, dialektik yondashuv metodidan foydalanildi. Ushbu metod axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiialashuv jarayonlarini bir-biri bilan uzviy bog'liq, qarama-qarshi va ayni paytda bir-birini to'ldiruvchi hodisalar sifatida o'rganish imkonini berdi. Dialektik tahlil asosida mazkur jarayonlarning rivojlanish qonuniyatlari, ichki ziddiyatlari va zamonaviy jamiyatdagi namoyon bo'lish shakllari aniqlashtirildi. Tadqiqotning nazariy asoslarini shakllantirishda tizimli yondashuv metodidan keng foydalanildi. Mazkur metod yordamida axborot makoni, kommunikativ munosabatlar, ijtimoiy institutlar, shaxs identikligi va ijtimoiylashuv jarayonlari yagona tizim sifatida tahlil qilindi. Natijada axborot muhitidagi o'zgarishlarning shaxsning ijtimoiy mavqei va xulq-atvoriga ta'sir etish mexanizmlari ochib berildi. Shuningdek, tadqiqotda ijtimoiy-falsafiy tahlil metodidan foydalanilib, ijtimoiylashuv va desotsiialashuv tushunchalarining mazmun-mohiyati, ularning zamonaviy axborotlashgan jamiyatdagi o'ziga xos jihatlari hamda konseptual asoslari yoritildi. Ushbu metod orqali axborot makonida shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarning transformatsiyasi falsafiy jihatdan tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil metodi yordamida klassik ijtimoiylashuv nazariyalari bilan zamonaviy axborot jamiyatida yuzaga kelayotgan yangi ijtimoiylashuv shakllari o'rtasidagi umumiy va farqli jihatlari aniqlandi. Shu bilan birga, real ijtimoiy muhitdagi kommunikatsiya shakllari virtual kommunikatsiya bilan taqqoslanib, ularning shaxs rivojlanishiga ta'siri o'rganildi. Tadqiqotda tarixiylik va mantiqiylik tamoyillari asosida ijtimoiylashuv va desotsiialashuv haqidagi ilmiy qarashlarning evolyutsiyasi tahlil qilindi. Ushbu yondashuv orqali mazkur tushunchalarning klassik sotsiologik va falsafiy talqinlaridan tortib, zamonaviy raqamli jamiyat sharoitidagi yangi mazmunigacha bo'lgan rivojlanish bosqichlari yoritildi. Bundan tashqari, konseptual tahlil metodi orqali "axborot makoni", "ijtimoiylashuv", "desotsiialashuv", "virtual kommunikatsiya", "raqamli identiklik", "tarmoq jamiyati" va "axborot madaniyati" kabi asosiy tushunchalarning ilmiy mazmuni aniqlashtirildi hamda ularning o'zaro bog'liqligi asoslab berildi. Tadqiqotning nazariy manbalarini

M.Kastelsning tarmoq jamiyati nazariyasi, J.Bodriyar simulyakrlar konsepsiyasi, Z.Baumanning “suyuq zamon” nazariyasi, Sh.Turklning raqamli kommunikatsiya va identiklikka oid qarashlari, shuningdek, zamonaviy axborot jamiyati, media falsafasi va kommunikatsiya nazariyalariga oid ilmiy tadqiqotlar tashkil etdi.

Natijalar. Zamonaviy axborot makoni shaxs ijtimoiylashuvining muhim instituti sifatida namoyon bo‘lishi bilan bir qatorda, desotsiallashtirish jarayonlarining shakllanishiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida insonning ijtimoiy tajriba orttirish, kommunikativ aloqalarni rivojlantirish va jamiyatga integratsiyalashuv imkoniyatlari kengaygan bo‘lsa-da, ushbu jarayonlar bilan bir vaqtda ijtimoiy aloqalarning transformatsiyasi, kommunikativ munosabatlarning yuzakilashuvi va shaxsning real ijtimoiy muhitdan uzoqlashishi holatlari ham kuzatilmoqda [1].

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, axborot makoni ijtimoiylashuvning yangi mexanizmlarini shakllantirmoqda. Xususan, internet tarmoqlari va ijtimoiy media platformalari shaxsning bilim olish, ijtimoiy tajriba almashish, fuqarolik faolligini namoyon etish va turli ijtimoiy guruhlar bilan muloqot qilish imkoniyatlarini kengaytirmoqda [2]. Ayniqsa, yoshlar orasida axborot makoni ta’limiy, madaniy va kommunikativ resurs sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Natijada ijtimoiylashuvning an’anaviy institutlari bilan bir qatorda virtual kommunikativ makon ham shaxs shakllanishining muhim omiliga aylanmoqda [3].

Shu bilan birga, tadqiqot davomida axborot makonining desotsiallashtirish jarayonlariga ham ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Virtual kommunikatsiyaning real muloqot o‘rnini egallashi, ijtimoiy tarmoqlarga qaramlikning kuchayishi hamda bevosita insoniy munosabatlarning qisqarishi ayrim hollarda shaxsning jamiyatdan psixologik va ijtimoiy uzoqlashishiga olib kelmoqda [4]. Ayniqsa, raqamli texnologiyalardan me’yoridan ortiq foydalanish natijasida yuzaga kelayotgan kommunikativ izolyatsiya, yolg‘izlik hissi va ijtimoiy passivlik desotsiallashtirishning muhim ko‘rinishlari sifatida namoyon bo‘lmoqda [5].

Tadqiqot natijalari ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish jarayonlari o‘rtasida murakkab dialektik bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Bir tomondan, axborot makoni insonning ijtimoiy aloqalar doirasini kengaytiradi, yangi kommunikativ imkoniyatlar yaratadi va ijtimoiy faollikni rag‘batlantiradi [6]. Ikkinchi tomondan esa, virtual makonga haddan tashqari bog‘liqlik shaxsning real ijtimoiy tajribasini cheklab, uning ijtimoiy institutlar bilan munosabatlariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin [7]. Demak, axborot makoni bir vaqtning o‘zida ham ijtimoiylashuv, ham desotsiallashtirish omili sifatida namoyon bo‘ladi.

Tahlillar shuningdek, desotsiallashtirish jarayonining kuchayishi ko‘pincha axborot madaniyatining yetarli darajada shakllanmaganligi bilan bog‘liqligini ko‘rsatdi. Media

savodxonlikning pastligi, tanqidiy tafakkurning sust rivojlanganligi va axborotni tanlab qabul qilish ko'nikmalarining yetishmasligi shaxsning manipulyativ axborot ta'siriga berilishiga sabab bo'ladi [8]. Bu esa uning ijtimoiy pozitsiyasi, qadriyatlar tizimi va fuqarolik faolligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin [9].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, axborot makonida ijtimoiylashuvning samaradorligi shaxsning axborot madaniyati, kommunikativ kompetensiyasi va ma'naviy qadriyatlariga bevosita bog'liqdir [10]. Raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish, media savodxonlikni rivojlantirish, real va virtual kommunikatsiya o'rtasidagi muvozanatni saqlash hamda ijtimoiy institutlarning tarbiyaviy salohiyatini kuchaytirish desotsiallashtirish xavfini kamaytiruvchi muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi [11].

Bundan tashqari, axborot makonida yuz berayotgan ijtimoiylashuv jarayonlari global va lokal madaniyatlarning o'zaro ta'sirini ham kuchaytirmoqda. Shaxs bir vaqtning o'zida turli madaniy makonlar bilan muloqotga kirishib, yangi qadriyatlar va ijtimoiy tajribalarni o'zlashtirmoqda [12]. Biroq mazkur jarayon ayrim hollarda madaniy identiklikning zaiflashishiga, an'anaviy qadriyatlarining transformatsiyasiga va ijtimoiy-madaniy begonalashuvning kuchayishiga ham olib kelishi mumkin [13].

Shunday qilib, tadqiqot natijalari axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish jarayonlari bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular zamonaviy jamiyatda shaxs rivojlanishining muhim determinantlari hisoblanishini ko'rsatdi. Ushbu jarayonlarning o'zaro ta'sir mexanizmlarini chuqur o'rganish axborotlashgan jamiyatda insonning ijtimoiy faolligi, ma'naviy barqarorligi va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishning samarali yo'llarini ishlab chiqishda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega [14].

Muhokama. Tadqiqot natijalari axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish jarayonlari o'rtasida murakkab hamda ko'p qirrali munosabatlar mavjudligini ko'rsatdi. Olingan natijalar zamonaviy axborotlashgan jamiyatda shaxs rivojlanishi bir vaqtning o'zida ham integratsiyalashuv, ham ijtimoiy ajralish tendensiyalarini o'zida mujassamlashtirayotganligini tasdiqlaydi. Bu holat axborot makonining ziddiyatli tabiatini namoyon etadi, ya'ni u bir tomondan shaxsning ijtimoiy imkoniyatlarini kengaytirsada, ikkinchi tomondan ayrim hollarda uning jamiyatdan uzoqlashishiga sabab bo'ladi [1].

Tadqiqot davomida aniqlanganidek, axborot makoni ijtimoiylashuvning an'anaviy institutlari – oila, ta'lim muassasalari, mahalla va madaniy muhit bilan bir qatorda yangi kommunikativ maydon sifatida shakllanmoqda. Ushbu natijalar M.Kastelsning tarmoq jamiyati haqidagi qarashlari bilan uyg'unlik kasb etadi. Olimning ta'kidlashicha, zamonaviy jamiyatda ijtimoiy munosabatlarning asosiy qismi axborot tarmoqlari orqali amalga oshiriladi va insonning

ijtimoiy faolligi tobora ko‘proq raqamli kommunikatsiyaga bog‘liq bo‘lib bormoqda [2]. Tadqiqot natijalari ham aynan axborot makoni shaxsning ijtimoiy tajriba orttirishi va yangi ijtimoiy aloqalarni shakllantirishida muhim omilga aylanganligini ko‘rsatdi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari axborot makonining faqat ijobiy ijtimoiylashuv omili emasligini ham ko‘rsatdi. Virtual kommunikatsiyaning ustuvorligi natijasida yuzaga kelayotgan kommunikativ yuzakilik va hissiy masofalanish jarayonlari Sh.Turkl tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlarni tasdiqlaydi [3]. Xususan, ijtimoiy tarmoqlarda muloqotning ko‘payishi har doim ham insonlar o‘rtasidagi yaqinlik va o‘zaro tushunishning ortishiga olib kelmasligi aniqlandi. Aksincha, ayrim hollarda bunday muloqot real ijtimoiy aloqalar o‘rnini bosib, yolg‘izlik va ijtimoiy izolyatsiya hissining kuchayishiga sabab bo‘lmoqda.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, desotsiallashtirishning kuchayishi faqat texnologik omillar bilan emas, balki shaxsning axborot madaniyati darajasi bilan ham bog‘liq. Media savodxonlik va tanqidiy tafakkur ko‘nikmalari yetarli darajada rivojlanmagan shaxslar axborot oqimlarining salbiy ta‘siriga ko‘proq duchor bo‘ladi [4]. Bu holat axborot makonida ijtimoiylashuvning sifati nafaqat texnologik imkoniyatlarga, balki insonning ulardan foydalanish madaniyatiga ham bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Tadqiqot natijalari Z.Baumanning “suyuq zamon” konsepsiyasi bilan hamohang ekanligini ta‘kidlash lozim [5]. Chunki zamonaviy raqamli jamiyatda ijtimoiy munosabatlar tobora qisqa muddatli va o‘zgaruvchan xarakter kasb etmoqda. Bu esa shaxsning barqaror ijtimoiy identiklikni shakllantirishiga qiyinchilik tug‘dirib, desotsiallashtirish jarayonlari uchun qulay sharoit yaratmoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida virtual hamjamiyatlarga mansublik hissining kuchayishi real ijtimoiy institutlarning ta‘sirini nisbatan susaytirayotganligi kuzatilmoqda.

Muhokama jarayonida aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish bir-birini inkor etuvchi emas, balki o‘zaro bog‘liq va parallel kechuvchi jarayonlardir. Shaxs bir vaqtning o‘zida global kommunikativ tarmoqlarga integratsiyalashib borishi bilan birga, mahalliy ijtimoiy muhitdan uzoqlashishi mumkin. Boshqacha aytganda, raqamli jamiyatda ijtimoiylashuvning kuchayishi har doim ham desotsiallashtirishning kamayishini anglatmaydi [6].

Olingan natijalar axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlash zarurligini ko‘rsatadi. Shu nuqtai nazardan, ta‘lim tizimida media savodxonlikni rivojlantirish, yoshlarning tanqidiy tafakkurini shakllantirish, raqamli madaniyatni yuksaltirish va real ijtimoiy munosabatlarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan dasturlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir [7]. Chunki axborot makonining ijtimoiylashuv salohiyatidan

samarali foydalanish aynan insonning axborot bilan ishlash kompetensiyasi va ma'naviy-axloqiy tayyorgarligiga bog'liq.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari axborot makonining shaxs rivojlanishiga ta'siri murakkab va ko'p o'lchovli ekanligini ko'rsatdi. Ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish jarayonlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni chuqur o'rganish zamonaviy axborotlashgan jamiyatda insonning ijtimoiy faolligi, ma'naviy barqarorligi va madaniy identikligini saqlab qolishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi [8].

Xulosa. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida shakllangan zamonaviy axborot makoni inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib bordi va ijtimoiy taraqqiyotning muhim omiliga aylandi. Mazkur jarayon shaxsning ijtimoiylashuvi uchun yangi imkoniyatlarni yaratishi bilan bir qatorda, desotsiallashtirishning yangi shakllarini ham yuzaga keltirmoqda. Shu bois axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish jarayonlarining o'zaro bog'liqligini o'rganish zamonaviy ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, axborot makoni bugungi kunda shaxs ijtimoiylashuvining muhim instituti sifatida faoliyat yuritmoqda. Internet tarmoqlari, ijtimoiy media platformalari va raqamli kommunikatsiya vositalari insonning bilim olish, ijtimoiy tajriba orttirish, fuqarolik faolligini namoyon etish va turli ijtimoiy guruhlar bilan aloqalar o'rnatish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Natijada axborot makoni shaxsning ijtimoiy integratsiyasi va kommunikativ faolligini ta'minlovchi muhim omilga aylanmoqda.

Biroq tadqiqot davomida aniqlanishicha, axborot makonining kengayishi har doim ham ijtimoiylashuvning kuchayishiga olib kelmaydi. Virtual kommunikatsiyaning ustuvorligi, real muloqotning qisqarishi, ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik va axborot ortiqchiligi ayrim hollarda desotsiallashtirish jarayonlarini kuchaytiradi. Shaxsning real ijtimoiy muhitdan uzoqlashishi, ijtimoiy aloqalarning yuzakilashuvi hamda kommunikativ izolyatsiyaning kuchayishi axborotlashgan jamiyatning murakkab ijtimoiy oqibatlari sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ijtimoiylashuv va desotsiallashtirish bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan hodisalar bo'lishiga qaramay, axborot makoni sharoitida ular o'zaro bog'liq va parallel ravishda kechadigan jarayonlardir. Inson bir vaqtning o'zida global kommunikativ tarmoqlarga integratsiyalashib borishi bilan birga, mahalliy ijtimoiy munosabatlardan uzoqlashishi ham mumkin. Shu jihatdan axborot makoni shaxs rivojlanishiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy muhit sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot natijalari shuningdek, axborot makonida ijtimoiylashuvning samaradorligi shaxsning axborot madaniyati darajasi, media savodxonligi, tanqidiy tafakkuri va ma'naviy

qadriyatlariga bevosita bog‘liqligini ko‘rsatdi. Axborotni tanqidiy tahlil qilish, undan oqilona foydalanish va real ijtimoiy munosabatlarni saqlab qolish ko‘nikmalarining rivojlanganligi desotsiallashtiruv xavfini kamaytiruvchi muhim omillar hisoblanadi.

Shu bilan birga, yoshlar orasida axborot makonining ta‘siri ayniqsa kuchli ekanligi aniqlandi. Raqamli texnologiyalar yoshlarning bilim olish va o‘zini namoyon etish imkoniyatlarini kengaytirayotgan bo‘lsa-da, virtual makonga haddan tashqari bog‘liqlik, kommunikativ qaramlik va ijtimoiy izolyatsiya kabi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Shu sababli yoshlarning raqamli madaniyatini rivojlantirish, ularda media savodxonlik va tanqidiy tafakkur ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Umuman olganda, axborot makonida ijtimoiylashuv va desotsiallashtiruv jarayonlarining o‘zaro aloqasi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim ijtimoiy-falsafiy muammolaridan biridir. Ushbu jarayonlarni chuqur o‘rganish va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish axborotlashgan jamiyatda insonning ijtimoiy faolligi, ma‘naviy barqarorligi va fuqarolik mas‘uliyatini ta‘minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Kelgusida sun‘iy intellekt, algoritmik boshqaruv, virtual reallik va raqamli platformalarning ijtimoiylashuv hamda desotsiallashtiruv jarayonlariga ta‘sirini chuqurroq o‘rganish ushbu yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlarning istiqbolli vazifalaridan biri bo‘lib qoladi. Mazkur tadqiqot natijalari axborotlashgan jamiyat sharoitida shaxs va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarning yangi shakllarini anglash hamda insonparvar rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Berger P.L., Luckmann T. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. – New York: Anchor Books, 1966. – 249 p.
2. Manuel Castells. The Rise of the Network Society. – 2nd ed. – Oxford: Blackwell Publishing, 2010. – 597 p.
3. Sherry Turkle. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. – New York: Basic Books, 2011. – 360 p.
4. Jean Baudrillard. Simulacra and Simulation. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1994. – 176 p.
5. Zygmunt Bauman. Liquid Modernity. – Cambridge: Polity Press, 2000. – 240 p.
6. Marshall McLuhan. Understanding Media: The Extensions of Man. – New York: McGraw-Hill, 1964. – 359 p.
7. Jan van Dijk. The Network Society. – London: Sage Publications, 2020. – 328 p.

8. Eli Pariser. *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. – New York: Penguin Press, 2011. – 294 p.
9. Luciano Floridi. *The Philosophy of Information*. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 404 p.
10. Byung-Chul Han. *The Burnout Society*. – Stanford: Stanford University Press, 2015. – 96 p.
11. Anthony Giddens. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. – Stanford: Stanford University Press, 1991. – 256 p.
12. Bell D. *The Coming of Post-Industrial Society*. – New York: Basic Books, 1973. – 507 p.
13. Toffler A. *Future Shock*. – New York: Random House, 1970. – 561 p.
14. Саифназаров И.С. *Глобаллашув ва ахборот жамиятининг ижтимоий-фалсафий муаммолари*. – Тошкент: Университет, 2022. – 224 б.